

שטים של זנות

מים ראשונים: פרק כה המסיים את פרשת בלק מתאר נפילה נוראה של עם ישראל, ערב הכניסה לארץ, תמה מסכת הנדודים של ארבעים השנים בהם מת דור המדבר – דור יוצאי מצרים ומקבלי התורה וקם דור הבנים המיועד לנחול את הארץ. אך על פתחה של ארץ ישראל הם חוטאים בזנות עליה מזהירה התורה בפתחה לפרשת עריות ויקרא פרק יח: "כַּמְעֵשָׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִשְׁבְּתֶם בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ וְכַמְעֵשָׂה אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי מְבִיא אֲתֶכֶם שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ וּבְחַקְתֶּיהֶם לֹא תֵלְכוּ". מברכות נאות כמו: "מה טובו אהליך יעקב", "אל מוציאם ממצרים כתועפות ראם לו", "עם לבדד ישכון" ועוד, באנו ל"וישב ישראל ויחל העם לזנות". פרשיות אחרות בספר במדבר נחלקות לשניים דוגמת שלח לך וקרח, אבל שם החצי השני בא לטובה ונחמה (ראו דברינו החצי השני של הפרשה בפרשת שלח לך), ואילו כאן מאיגרא רמה לבירתא עמיקתא. ואולי לכן בסדר הקריאה בארץ ישראל הפרידו וקראו את "וישב ישראל בשיטים" כסדר נפרד, לא באותה שבת בה קראו את הברכות. (ראו סידרא באתר מחלקי המים).

וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשִׁטִּים וַיְחַל הָעָם לְזָנוֹת אֶל פְּנוֹת מוֹאָב: (במדבר כה א).¹

מסכת סנהדרין דף קו עמוד א – ישיבות של צער

אמר רבי יוחנן: כל מקום שנאמר וישב אינו אלא לשון צער, שנאמר: "וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות אל בנות מואב". "וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען ... ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם" (בראשית לז א-ב). ונאמר: "וישב ישראל בארץ גושן ... ויקרבו ימי ישראל למות" (בראשית מז כו-כט).² "וישב יהודה וישראל לבטח איש תחת גפנו ותחת תאנתו" (מלכים א ה ה) – "ויקם ה' שטן לשלמה את הדד האדומי מזרע המלך הוא באדום" (מלכים א יא יד).³

אבות דרבי נתן נוסח א פרק א – עצת בלעם

זו עצה שיעץ בלעם הרשע על ישראל, דכתיב: "ועתה הנני הולך לעמי לכה איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים" (במדבר כד יד).⁴ אמר לו: עם זו שאתה שונא, רעב הוא לאכילה וצמא הוא לשתייה ואין להם שיאכלו ושישתו אלא מן בלבד. לך ותקן להם קובות והנח להם מאכל ומשתה והושב בהן נשים יפות בנות מלכים, כדי שיזנו העם לבעל פעור ויפלו ביד המקום. מיד הלך ועשה בלק כל מה שאמר לו בלעם הרשע.⁵

¹ ראו קהלת רבה ג א על הפסוק מקום המשפט שמה הרשע: "ר' יודה פתר קרא בשטים, מקום המשפט שמה הרשע מקום שעשתה מדת הדין בשטים ... ורוח הקדש צווחת ואומרת: ומקום הצדק שמה הרשע, מקום שצדקתים בקללות של בלעם והפכתים לברכות, שנאמר: ויהפוך ה' אלהיך לך את הקללה לברכה - שמה הרשע, שמה הרשיעו וזנו, שנאמר: וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות". אפשר שמדרש זה מעיד על מנהג בבל לקרוא את פרשת בלק בשלמותה כמנהגנו, אך גם בארץ ישראל שהפרידו בין הסדרות, הקשר הוא ברור. שהרי את הרצף במקרא אי אפשר לטשטש.

² דווקא על ישיבת זו אפשר לחלוק, ראו בפסיקתא זוטרתא (לקח טוב) על ט"ב (שבע עשרה) שנותיו של יעקב במצרים: "שחיה אותם בנחת, והשבטים סביבותיו, ובני בניו פרים ורבים, ועיניו רואות ולבו שמח ... ויוסף בנו מלך על הארץ וכו'".

³ ובספרי במדבר פסיקא קלא: "וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות - אין ישיבה בכל מקום כי אם קלקלה, שנאמר: וישב העם לאכל ושתי ויקומו לצחק (שמות לב ו), ואומר: וישבו לאכל לחם (בראשית לז כה)". (ראו מדרש זה במלואו להלן). ובשמות רבה מא ה: "כל מקום שאתה מוצא ישיבה אתה מוצא שם תקלה" ושם מוסף גם דור המגדל (דור הפלגה). איזו היסטוריה מלאה החמצות, קלקלות, תקלות וצער! עם שלא מצליח לשבת ולזא דור אחד במנוחה; מהאבות, דרך שעבוד מצרים, חטאי המדבר, תקופת השופטים ועד בית ראשון. גם לא תקופת דוד ושלמה! ראו מדרש איכה רבה (בובר) פרשה ה על פסוק התקווה המסיים את מגילת איכה: "חדש ימינו כקדם ... כאבות הראשונים ... וכשנים קדמוניות ... זה משה ... כימי שלמה ..." (ראו תקופות אחרות שמוזכרות שם, נח, אדם הראשון ועוד) – דברינו ימי עולם ושנים קדמוניות. והנה בא מדרש זה ועוקר אפילו תקווה זו! אין שום ישיבה מפוארת בעבר שאפשר לייחל לה. ואנו עומדים בתקופת תמוז ערב "בין המצרים". ראש לכל "וישב" שאינו אלא קלקלה צער הוא פרשתנו "וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות", ערב הכניסה לארץ ישראל.

⁴ יש קושי מסוים בפסוק; תחילתו "לכה איעצך" לא כל כך מסתדר עם סופו "אשר יעשה העם הזה לעמך". וכבר עמדו על כך המפרשים, רש"י, רשב"ם, אבן עזרא, חזקוני ועוד. ובמקבילה בגמרא סנהדרין קו ע"א הנוסח הוא: "הנני הולך לעמי לכה איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך - עמך לעם הזה מיבעי ליה! - אמר רבי אבא בר כהנא: כאדם שמקלל את עצמו ותולה קללתו באחרים". לשון נקיה. ואולי אפשר לפרש על דרך האירוניה: בוא ואגלה לך מה יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים – אומר בלעם לבלק - ובינתיים, קח עצה קטנה מה תעשה לעם הזה כאן ועכשיו. תקדים תרופה למכה ואולי הפגיעה בהם עכשיו תועיל גם לטווח הארוך. וכבר הרחבנו בנושא זה בדברינו נבואת בלעם ועצתו, בפרשה זו בשנה האחרת.

⁵ כך גם במקבילה בסנהדרין קו שזו הייתה עצת בלעם: "אמר להם: אלהיהם של אלו שונא זימה הוא ... בוא ואשיאך עצה: עשה להן קלעים, והושיב בהן זונות, זקנה מבחוץ וילדה מבפנים וכו'". (ראו שם כל התיאור הציורי איך פיתו בנות מואב את בני ישראל שאין ספק שיש בו גם נופך של מה שהדרשן ראה כשייך לתקופתו כולל מלחמתו בין עכו"ם, ראו שם). ונראה שבכך גם יישבו בלעם ובלק את הסכסוך הכספי ביניהם (ראו פרק כד פסוקים יג-יג). פרשנים ומדרשים רבים מפתחים את הרעיון שזו הייתה עצת

ספרי במדבר קלא פרשת בלק – אין קשר לבלעם

"וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות", אין ישיבה בכל מקום כי אם קלקלה, שנאמר: "וישב העם לאכל ושתו ויקומו לצחק" (שמות לב ו). ואומר: "וישבו לאכל לחם וגו'" (בראשית לו כה). ר' עקיבא אומר: כל פרשה שהיא סמוכה לחברתה לְמִידָה הימנה. רבי אומר: הרבה פרשיות סמוכות זו לזו ורחוקות זו מזו כרחוק מזרח ממערב.⁶

וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם מֹשֶׁה הַחַיִּיתֶם כָּל נֶקֶבָה: הֵן הִנֵּה הָיוּ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדָבָר בְּלַעַם לְמַסָּר מַעַל בְּה' עַל דְּבַר פְּעוֹר וַתְּהִי הַמַּגֵּפָה בְּעַדָּת ה': (במדבר לא טו-טז).⁷

במדבר רבה כ כב – שיטים מעיין של זנות, על פתחה של הארץ

"וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות אל בנות מואב". ילמדנו רבנו: בזכות כמה דברים נגאלו ישראל ממצרים? שנו רבותינו: בזכות ארבעה דברים נגאלו ישראל ממצרים, שלא שינו את שמותן, שלא שינו את לשונם, ולא גילו מסטורין שלהם ולא נפרצו בעריות שכן כתיב: "גן נעול אחותי כלה" (שיר השירים ד יב) - אלו הזכרים, "גל נעול מעין חתום" - אלו הבתולות ... וכל אותן ארבעים שנה שהיו במדבר לא סרחו בערוה עד שבאו לשטים, לכך כתיב: "וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות". "שטים" - שעשו שטות ...⁸

יש מעיינות שמגדלין גיבורים ויש חלשים ויש נאין ויש מכווערין ויש צנועין ויש שטופין בזימה. ומעין שטים של זנות היה⁹ והוא משקה לסדום ... ולפי שנתקלל אותו מעין עתיד הקב"ה ליבשו, שנאמר: "ומעין מבית ה' יצא והשקה את נחל השטים" (יואל ד יח). מימות אברהם לא נפרץ אחד בזנות; כיון שבאו לשטים ושתו מימיו נפרצו בזנות.¹⁰

במדבר רבה כ כג – זנות קשה מעבודה זרה

"ויצמד ישראל לבעל פעור" ... ר' לוי אמר: זו גזרה קשה מחטא העגל, שאילו בעגל כתוב: "פרקו נזמי הזהב" (שמות לב ג) וכאן כתוב: "ויצמד" - כצמידים. בעגל נפלו כשלושת אלפים וכאן - עשרים וארבעה אלף.¹¹

בלעם ובשלו באה כל הצרה הזו. ראו רש"י, רשב"ם, ספורנו ואחרים (רק אבן עזרא מתנגד בתוקף ומקצת מדרשים). האם ייחוס חטא הזנות בשטים לבעצת בלעם מפחיתה את חומרת המעשה? אולי. מה שכן, אולי יש בכך הפחתת מה של הקונטרסט הגדול בין שני חלקי הפרשה (בשיטת הקריאה שלנו). הכל מפיו של אותו רשע. הברכה איננה ברכה וכבר בתוכה חבויה בעצם קללה נסתרת. ראו שוב דברינו [מה טובו אהליך יעקב](#) שכל ברכה חזרה בסופו של דבר לקללה אליה כיוון בלעם במקור (חוץ מאחת, ראו שם) - לא מדובשך ולא מעוקצך אומרים לצרעה (רש"י כב יב) ובסוף קבלנו גם "דובש" (על תנאי ולעיתיד לבוא) וגם עוקצו (כאן ועכשיו) של בלעם הרשע. האם שוב יש בכך הקלה מסוימת?

⁶ לעומת הדעות הנ"ל הקושרות את חטא הזנות בשטים לבעצתו של בלעם (בין במפורש, בין במרומז או בלחש, ראו פרשני המקרא), באים דברי רבי במדרש זה ואומרים שאין קשר. כך אולי גם ר' יוחנן בגמרא סנהדרין קו לעיל, וכך גם במדרשים להלן המתנגדים לכל קשר בין נאום העצה של בלעם ובין הזנות בשטים ר' עקיבא מסכים שב"וישב ישראל בשטים" מתחילה פרשה חדשה, פרשה פתוחה, אבל טוען שיש לדרוש סמיכות פרשות ורבי כאמור מרחיק ומנתק. אפשר שגם מכאן ניתן להוכיח את החלוקה לסדרות הארץ-ישראלית שציינו לעיל. ואחרי כל זאת, את דברי רבי בספרי ניתן להבין גם באופן אחר, ראו פירוש האראוויץ על אתר וצריך עיון נוסף בכל הנושא המורכב הזה.

⁷ פסוק זה לכאורה מכריע בברור לטובת השיטות שהכל היה בעצת בלעם, וכמדרש אגדה (בובר) על הפסוק: "מכאן אתה למד שבלעם נתן להם העצה שהושיבו הזנות כדי שישתחוו לבעל פעור". ראו גם בפסוק ח שם שבמלחמה זו הרגו את בלעם! אבל חזקוני, רמב"ן ואחרים סבורים שכבר בפסוק: "לא הביט און ביעקב" נרמז עניין הזנות ונושא זה דורש עיון נוסף.

⁸ ראו סנהדרין קו ע"א: "וישב ישראל בשטים - רבי אליעזר אומר: שטים שָׁמָּה, רבי יהושע אומר: שנתעסקו בדברי שטות. מכאן לקחנו את כותרתנו. שטים - שטות - זנות: "שחוק וקלות ראש מרגילין לערוה" (פרקי אבות ג יג). אם על חטא העגל בא המשכן וכפר: "יבוא זהב משכן ויכפר על זהב עגל" (ספרי דברים פיסקא א), הנה כאן התנועה היא הפוכה. שטים שמהם נעשה המשכן "עצי שטים עומדים" נעשו כביכול שטים של זנות. עוד על ההבדל בין חטא העגל (ע"ז) וחטא השטים (זנות) בהמשך.

¹⁰ ובסימן כג הסמוך אומר המדרש: "בוא וראה מה כתוב ביציאתם ממצרים: דבר אל בני ישראל וישבו ויחוננו לפני פי החירות (שמות יד ב) - מהו פי החירות? מקום קבוע לזנות היה, ולפי שהצניעו עצמם ביציאתם ממצרים נקרא פי החירות. ואלו, על שהפקירו עצמם לנשים כתוב: ויחל העם לזנות". בכל שנות הגלות במצרים ובארבעים שנות הנדודים במדבר, כולל ברגע שנעשו בני חורין ולא חטאו בפי החירות, שמרו ישראל על צניעות דרך ארץ (ראו הגדה של פסח) ואילו כאן, בכניסה לארץ חטאו ובגלו. על פתחה של ארץ ישראל מצפה להם מעיין שטים של זנות, הוא המעיין שהשקה את סדום (שממנה יצאו עמון ומואב שלידתם בפריצות ועוד נגיע לסדום) ובני ישראל נופלים בחרמו וברשתו. ראו גם ויקרא רבה כג ז: "אמר ר' ברכיה: אמר הקב"ה למשה: לך אמור להם לישראל: בני, כשהייתם במצרים הייתם דומים כשושנה בין החוחים. עכשיו אתם באים לארץ כנען היו דומים לשושנה בין החוחים. היזהרו שלא תעשו לא כמעשי אלו ולא כמעשי אלו". בתפר בין מצרים לכנען, על סף הכניסה לארץ נכשלו באותה אזהרה שהתורה כה מקפידה להזהיר. ראו דברינו [פרשת עריות](#) וכן [כמעשה ארץ מצרים, כמעשה ארץ כנען](#) בפרשת אחרי מות. והלוא שטים ועמון ומואב שלא כפי החירות יישארו תמיד בסמוך לארץ!

¹¹ ראו שמות רבה ל כא בתחילת פרשת ואלה המשפטים: "בטלו ישראל: לא יהיה לך אלהים אחרים על פני - ומחל להם, שאין בעבודה זרה ממש אלא קנאה, שנאמר: יקניאוהו בזרים ... וכשחטאו ישראל בשטים בזנות, נפלו מהם כ"ד אלף ... ישראל מה נהנו מעבודת כוכבים, שלא רואה ולא שומעת ולא מדברת! שנאמר: כמוהם יהיו עושיהם (תהלים קטו ח). אבל הזנות שהוא דבר

במדבר רבה כ כד – רפו ידי משה

... תִּפְּשֶׁה בבלוריתה והביאה אצל משה. אמר לו : בן עמרם, זו מותרת או אסורה? אמר לו : אסורה היא לך. אמר לו זמרי : ואותה שלקחת מדינית היא! מיד נתרשלו ידיו של משה ונתעלמה ממנו הלכה וגעו כולם בבכייה, דכתיב : "והמה בוכים פתח אוהל מועד" (במדבר כה ו) - למה "בוכים"? שנתרפו ידיהם אותה שעה. משל למה הדבר דומה? לבת מלך שנתקשטה ליכנס לחופה לישב באפריזון, ונמצאת מקלקלת עם אחר, שנתרפו ידי אביה וקרוביה. כך ישראל, בסוף מ' שנה חנו על הירדן לעבור לארץ ישראל, שנאמר : "ויחנו על הירדן מבית הישימות עד אבל השיטים בערבות מואב" (במדבר לג מט), ושם נפרצו בזנות ורפו ידי משה וידי צדיקים עמו.¹²

מסכת עבודה זרה יז ע"א – זנות מול עבודה זרה

ר' חנינא ור' יונתן הוו קאזלי באורחא, מטו להנהו תרי שבילי, חד פצי אפיתחא דעבודת כוכבים, וחד פצי אפיתחא דבי זנות. אמר ליה חד לחבריה : ניזיל אפיתחא דעבודת כוכבים דנכיס יצריה. א"ל אידך : ניזיל אפיתחא דבי זנות ונכפייה ליצרין, ונקבל אגרא.¹³

בראשית רבה נא י – מי לזנות ומי לשם שמים

"אֲנִי יִדְעֵתִי נְאֻם ה' עֲבַרְתוּ וְלֹא כֵן בְּדִי לֹא כֵן עָשׂוּי" (ירמיה מח ל).¹⁴ רבי חנינא בר פפא אמר : מתחילת עיבורו של מואב לא היה לשם זנות אלא לשם שמים; "בדיו לא כן עשו" אלא לשם זנות, שנאמר : "וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות". ר' סימון אמר : מתחילת עיבורו של מואב לא היה לשם שמים אלא לשם זנות; "בדיו לא כן עשו" אלא לשם שמים, שנאמר : "ותרד הגורן ותעש ככל אשר צותה חמותה" (רות ג ו). אמר ר' לוי : אם תחילתו של מואב לשם זנות, גם סופו היה לשם זנות. בדיו לא כן עשו? – "וישב ישראל בשטים" ואם מתחילת עיבורו לשם שמים, אף סופו לשם שמים. בדיו לא כן עשו? – "ותרד הגורן".¹⁵

של ממש לקו עליו, ונמחל להם על עבודת כוכבים". החטא של זנות בשטים חמור מזה של חטא העגל. בחטא העגל משה עומד ומתפלל לקב"ה בכל כוחו. לדברי המדרש הוא משמייע את הטענה הבאה : "אמר משה : ריבון העולם, מהיכן הוצאת אותם? לא מארץ מצרים ממקום עובדי טלאים? א"ר הונא בשם ר' יוחנן : משל לחכם שפתח לבנו חנות של בשמים בשוק של זנות. המבוי עשה שלו והאומנות עשתה שלה והנער כבחור עשה שלו. יצא לתרבות רעה. בא אביו ותפסו עם הזנות. התחיל האב צועק ואומר : הורג אני! היה שם אוהבו, אמר לו : אתה איבדת את הנער ואתה צועק כנגדו?! הנחת כל האומנות ולא למדתו אלא בְּשֵׁם. והנחת כל המובאות ולא פתחת לו חנות אלא בשוק של זנות" (שמות רבה מג ז). בחטא העגל במדבר נעזר משה (עפ"י המדרש כמובן) במשל על זנות. מה יעשה משה כאן, כשזה מגיע באמת לזנות ועל פתחה של הכניסה לארץ?

¹² בחטא העגל נעזר משה במשל על זנות. אבל כשזה מגיע לזנות של ממש, על פתחה של הכניסה לארץ, משה משתק ונאלם ורפות ידיו – כולל פגיעה אישית בו. הנה, דור הבנים לא טוב מדור האבות – אז לשם מה סובבו בני ישראל ארבעים שנה במדבר? ואם יורשה לנו להמשיך את הדרשה, הדור הצעיר שנוטל כעת פיקוד (נושא עליו הרחבנו בדברינו [חילופי דורות ומשמרות](#) בפרשת פנחס), נוקט בשיטת הקנאות ולא בדרך של תפילה, פיוס וחנינה, וזה כבר נושא לפרשת פנחס. ראו דברינו [קנאות פנחס מול קנאות אליהו](#) לצד [ברית חיים ושולם](#).

¹³ תרגום חופשי בקצרה : ר' חנינא ור' יונתן הגיעו לצומת שבילים שאחד עובר לד פתח עבודה זרה והשני ליד בית זנות. אחד העדיף לעבור ליד העבודה זרה משום שכבר נחלש יצרה, והשני העדיף לעבור ליד בית הזנות על מנת שנכניע את היצר ונקבל שכר גדול יותר. ובסופו של דבר עברו ליד פתחי הזנות ואלה נכנעו מפניהם, ראו במקור שם. מה שהיה נכון בתקופת האבות, נכון עוד יותר בתקופת חז"ל שבה יצר הרע של עבודה זרה כבר הלך ונחלש, ראו גמרא סנהדרין סד ע"א שחכמים בטלו ליצר הרע של ע"ז, ובקשו לבטל גם את יצר המין (יצרא דעבירה) ולא מצאו ביצה לאכול (שהתרגולות הפסיקו להטיל). וזהו "דנכיס יצריה" שנשחט יצר עבודה זרה. ראו אכזר העניין גם בערכין לב ע"ב. והגם שאין מדרש זה שייך ישירות לעניינינו, לא יכולנו שלא להביאו בהקשר של זנות מול עבודה זרה. וסוף סוף, לדור יוצאי מצרים שנזהר מזנות במצרים ובפי החירות, נסלח על חטא העגל וזכו לשכינה במשכן וללוחות שניים. לדור הבנים נסלח על שיטים של זנות ורק החוטאים נענשו ואח"כ יצאו למלחמה במדין. ולמי לא נסלח? למי נאמר : "סלחתי ואולם..."? למרגלים ולדור שמאס בארץ ישראל. אז מה קבלנו בהשוואה של עבודה זרה, זנות, ומאיסה בארץ ישראל?

¹⁴ פרק מח בירמיהו הוא נבואת זעם על מואב "הלילי וזעקי הגידו בארנון כי שודד מואב". ראו פירוש דעת מקרא שם. והדרשן הולך בדרכו. אם "בדיו" בפשט הפסוק הוא אנשים בדאים ונביאי שקר, אצל הדרשן הם ענפיו (בדי העץ) וצאצאיו של מואב, כפי שהוא ממשך ודורש.

¹⁵ ובמקבילה ברות רבה (לרנר) ה יד מצויה דעה רביעית : "ורבנן אמרי : רישא לשם שמים, אמצעייתא לשם זנות, וסופא לשם שמים - ותרד הגורן ותעש ככל אשר צותה חמותה". מדרש זה מזכיר לנו את תחילתו של מואב שהורתו ולידתו בזנות ואפילו שמו "מואב" (מַאֲב) מעיד על כך (ראו בראשית רבה נא יא). ההמשך מזנות סדום לזנות השטים ובעל פעור הוא ישר וברור ולכאורה "עניין פנימי" של המואבים. אבל המדרש לא מתעלם מצדדים אחרים של מואב, רות המואביה למשל, ומהקשר הרציף עם עם ישראל, מימי אברהם ועד דוד המלך. אז איך מסתדרים הדברים? איפה עובר הקו שבין לשם שמים ולשם זנות? מה המשך ומה ניגוד? איך אחרי הזנות הן של בנות מואב (לשיטות שהייתה זו זנות) והזנות בשיטים (שעל כך אין ויכוח), נבין את קבלת רות המואביה? על כל זה באה ההלכה ומחדשת לנו בבית דינו של שמואל הרמתי : מואבי ולא מואבית (וגם עמוני ולא עמונית מה שמכשיר את נעמה אחת מנשות שלמה אם רחבעם הבן/נכד הממשך). מדוע? "על אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים - דרכו של איש לקדם, ולא דרכה של אשה לקדם". ראו הדיון על כך בגמרא יבמות עו ע"ב איך הגמרא נדחקה שם ומנסה להגן על הנשים המואביות בכל דרך ובלבד לקבל את רות המואביה. ראו דברינו [לא יבוא עמוני ומואבי](#) בפרשת כי תצא. והרי אלה אותן נשים שהזנו והחטיאו את בני ישראל! הן לא קדמו בלחם ומים, אבל קדמו בין ובזנות ועבודה לפעור. (ראו בגמרא שם גם השאלה : אלא מעתה ממזר ולא ממזרת? שאיננה בכדי. שהרי מואב הוא גם ממזר!). אבל כך קבעו חכמים בבית המדרש. ומכל זה יצא דוד

ספרי במדבר פיסקא קלא – התפרקות אחרי שנות המדבר?

דבר אחר: "וישב ישראל בשטים", במקום השטות. לפי שהיו ישראל במדבר ארבעים שנה לא מקום זרע ותאנה וגפן ורמון.¹⁶ באו ועשו מלחמה עם סיחון ועוג ונפלו בידן ונטלו כל מה שלהם ... משנתמלאו ישראל בבזה התחילו מבזבזין את הביזה, מקרעים כסות ומשליכים, מעקרין בהמה ומשליכים, לפי שלא היו מבקשים אלא כלי כסף וכלי זהב ... באו וישבו להם בשיטים במקום השטות. באותה שעה עמדו עמונים ומואבים ובנו להן קילין ... והושיבו שם נשים מוכרות כל מיני כיסנן והיו ישראל אוכלים ושותים¹⁷

כֹּה אָמְרוּ כָּל עַדְת ה' מֶה הַמַּעַל הַזֶּה אֲשֶׁר מַעַלְתֶּם בְּאַלְהֵי יִשְׂרָאֵל לָשׁוּב הַיּוֹם מֵאַחֲרֵי ה' בְּבִנְיַתְכֶם לָכֶם מִזְבֵּחַ לְמַרְדְּכֶם הַיּוֹם בֵּה': הַמַּעַט לָנוּ אֶת עוֹן פְּעוֹר אֲשֶׁר לֹא הִטְהַרְנוּ מִמֶּנּוּ עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיְהִי הַנֶּגֶף בְּעַדְת ה': וְאַתֶּם תָּשׁוּבוּ הַיּוֹם מֵאַחֲרֵי ה' וַיְהִי אֲתֶם תִּמְרְדוּ הַיּוֹם בֵּה' וּמָחָר אֶל כָּל עַדְת יִשְׂרָאֵל יִקְצָף: (יהושע כב טז-יח).¹⁸

שבת שלום

מחלקי המים

מים אחרונים 1: בהמשך למדרש האחרון הקושר את חטא השטים (בעל פעור) עם כיבוש עבר הירדן המזרחי, שתי פרשיות בהמשך, בפרשת מטות, כאשר בני גד ובני ראובן מבקשים להתנחל בעבר הירדן המזרחי מתנפל עליהם משה במלים הקשות: "והנה קמתם תחת אבותיכם תרבות אנשים חטאים". ראו פרק לב פסוקים יג יד. האם ייתכן שכעסו של משה קשור במדרש זה? האם ייתכן שכוונתו לא רק לבקשה לנחול בעבר הירדן המזרחי (שזה בגבולות ההבטחה לאברהם), אלא גם לתרבות ההשחתה שבאה בעקבות כיבוש עבר הירדן המזרחי? "תרבות אנשים חטאים" שבחריים לגור בשכנות לעמון ומואב שהחטיאו את ישראל?

מים אחרונים 2: נסיים דברים קשים אלה במשהו קצת אופטימי וחיובי, ראו דברי משה בתוכחתו בפרשת ואתחנן (ראשונה לנחמה) דברים פרק ד פסוקים ג ד: "עֵינֵיכֶם הֲרֹאוֹת אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' בְּבַעַל פְּעוֹר כִּי כָל הָאִישׁ אֲשֶׁר הִלֵּךְ אַחֲרַי בְּעַל פְּעוֹר הִשְׁמִידוּ ה' אֱלֹהֵיךְ מִקֶּרְפֶּךְ: וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בֵּה' אֲלֵהֵיכֶם חַיִּים לְכֶם הַיּוֹם". ראו סנהדרין סד ע"א שזה התיקון לחטא בעל פעור, כפשוטם של פסוקים, אבל גם שהבעיה עדיין שרירה וקיימת בכל דור. ראו בגמרא שם.

המלך: "מצאתי דוד עבדי – היכן מצאתיו בסדום" (בראשית רבה נ י). אכן, נפלאים דרכי מדרש והלכה. ראו דברינו בפרשת חוקת בשבוע שעבר **חוקת חקתי גזירה גזרת**, "מי יתן טהור מטמא".

¹⁶ "לא מקום זרע ותאנה וגפן ורמון" – אלה דברי העם בחטא מי מריבה (פרשת השבוע שעבר) אשר ממשיכים את דברי דתן ואבירם בפרשת קרח: "אף לא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאותנו" (במדבר טז יד). ומשה שאומר לעומתם: "שמלתך לא בלתה מעליך ורגלך לא בצקה" (דברים ח ד) מסכים גם הוא שהיו אלה שנות ניסיון קשים: "למען ענותך לנסותך ... ויענך וירעיבך וכו'". האם המדרש כאן מסכים עם תלונות בני ישראל בארבעים שנות הנדודים במדבר? והיכן ענני הכבוד וכל הנסים והפלאים שבמדבר? ראו דברי רמב"ן בתחילת פרשת מסעי במדבר פרק לג פסוק א: "ומאותות התורה ונפלאותיה העצומות: עמידת ישראל במדבר ארבעים שנה ומציאת המן בכל יום, והם מקומות רחוקות מן הישוב ואינן טבעיות לבני אדם לא מקום זרע ותאנה וגפן ורמון". וזה נושא נכבד שמן הראוי לדון עליו בפעם אחרת. אין מדבר יוצא מידי פשוטו ומדברו. שנות הנדודים במדבר היו בסופו של דבר עונש וגרמו למה שגרמו. ראו דברינו **שנות המדבר העלומות** בפרשת חוקת וכן **חסד נעורים** בפרשת מטות.

¹⁷ וההמשך הוא כמו באבות דרבי נתן שהבאנו בתחילת הגיליון ובגמרא סנהדרין קו בהערה 5 לעיל, בתיאור הססגוני על האופן בו פיתו בנות מואב את בני ישראל לזנות ולעבודה זרה. אז מה באמת קרה כאן? השחתה בעקבות התחלת כיבוש הארץ (עבר הירדן המזרחי)? לאחר שנות הנדודים במדבר, פתאם יש עושר וכל טוב! יש ביזה ושלל, יש אכילה ושתייה ויש את נשות הארץ. אם כך בתחילת ההתנחלות בארץ, בעבר הירדן המזרחי, מה יהיה בהמשך הדרך? האם מכאן ההקפדה הכל כך קשה של משה על בני גד ובני ראובן ושל יהושע על עכן?

¹⁸ בסיום ספר יהושע, בהשלמת כיבוש הארץ וחזרתם של שבטי עבר הירדן המזרחי לנחלתם אחרי שסייעו לאחיהם בכיבוש עבר הירדן המערבי, חוזר וניעור "עוון פעור". הכיצד ומדוע? שבטי עבר הירדן המזרחי (ראובן, גד וחצי מנשה) מקימים "מזבח גדול למראה" בצדו המזרחי של הירדן, ושבטי עבר הירדן המערבי (תשעה וחצי השבטים, כולל חצי מנשה המערבי?) מוחים נמרצות על כך ומוכנים אפילו "לעלות עליהם לצבא". בסופו של דבר נרגעים הרוחות לאחר ששבטי עבר הירדן המזרחי מבטיחים שאין זה מזבח לעבודת קרבנות או להפרדה (ראו הגלעד שהקימו יעקב ולבן), אלא מונומנט שתפקידו להגיש את הקשר בין שני חלקי העם. ובני ישראל נרגעים. ראו כל הסיפור שם ביהושע פרק יב והשוו עם המזבחות והמצבות שהקימו האבות. מה שחשוב לעניינינו הוא האזכור של עוון פעור שאירע בקרבת מקום של אותן מזבח וערב הכניסה לארץ – מה שיכול להתחבר היטב למדרש ספרי הקודם. ההתנחלות עשויה להשחית. ויש לשים לב ששבטי עבר הירדן המערבי באים כנגד שבטי המזרח, בהנהגת פנחס!! יהושע לא נזכר שם!!